

7. HAFTA

AIT181 ve AIT281

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ I

KBUZEM

Karabük Üniversitesi

Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi

7. Haftanın Konuları (İçerik)

Milli Mücadele Dönemi

İşgallerin Başlaması ve İzmir'in İşgali (15 Mayıs 1919)

Mondros Mütarekesi'nin 7. Maddesi galip devletlere herhangi bir yeri işgal etme hakkını veriyordu. Buna dayanarak olsun, mütarekenin öteki hükümlerine dayanarak olsun, mütarekeden hemen sonra işgaller başlamıştır. Bunların en erkeni Musul'un işgalidir. 15 Kasım 1918'de Musul'u işgal eden İngilizler işgallerini, sonraki tarihlerde ve 1919 başlarında Adana, Antep, Maraş, Urfa yöresine kadar genişlettiler.

9-12 Kasım 1919 tarihleri arasında 73 parça harp gemisinden ibaret İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan harp gemileri Çanakkale Boğazı'nı geçerek 13 Kasım 1918'de İstanbul limanına demirlediler.

İtalyanlar da nasıl olsa sulh imzalandığında kendi nüfuz sahaları olacak mntıkları işgale başlamışlardı. Antalya, Fethiye, Bodrum ve Konya'yı işgal ettiler. Bu arada İzmir üzerinde İtalya ve Yunanlılar arasında gizli bir diplomatik savaş başlamıştı.

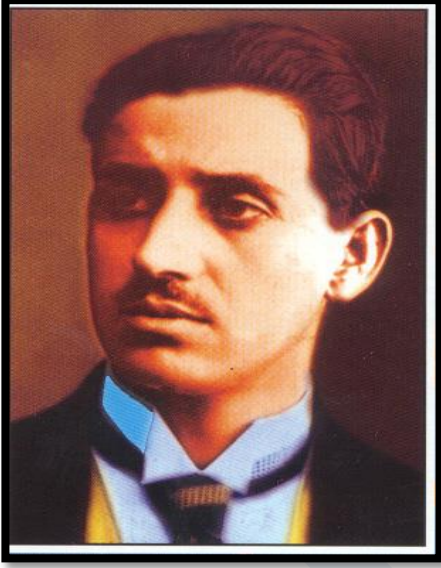
Fransızlar Osmanlı ülkesinde doğrudan değil, bazı yöreleri İngilizlerden teslim alarak işgale katıldılar. Adana, Mersin, Antep, Maraş, Urfa önce İngilizler tarafından işgal edilecek, daha sonra Fransızlara terk edilecekti.

Anadolu içlerinde önemli kavşak noktaları ile büyük merkezlerde de müttefik kuvvetleri mevcut bulunuyordu. Ankara, Eskişehir, Samsun, Erzurum ve başka yerlerdeki bu kuvvetler, Kuva-yi Milliye kuvvetlendikçe geriye atılacaklar veya kendiliğinden gideceklerdir.

Paris Konferansında alınan karardan sonra Yunanistan Megalo İdea (Büyük Yunan ülküsü) hedefini gerçekleştirmek gayesiyle 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etti. Yunanlıların bu girişiminin geçici bir işgal olmadığı ve bölgede yerleşme amacı güttüğü açıktı. Bu işgalin yasal gerekçesi olarak Wilson İlkelerinde yer alan milliyet prensibi yani bölgede Yunan halkının Türklere çok olduğu iddiasında bulundu. Yunanlara ilk kurşunu sıkan gazeteci Hasan Tahsin oldu. Bunun üzerine Yunanlılar İzmir ve çevresinde büyük bir katliama giriştiler. Bu olay milli bilincin

uyanmasında ve Kuva-yi Milliye'nin oluşmasında etkili olacak ve Türkler arasında birleştirici bir rol oynayacaktır.

İşgallere karşı ilk fiili direniş Aralık 1918'de Hatay Dörtyol 'da Fransızlara karşı, Batı Anadolu'da ise İzmir Ödemiş'te Yunanlılara karşı başlamıştır.

Şekil 1. Hasan Tahsin (1888-1919)

Amiral Bristol Raporu (11 Ekim 1919)

İtilaf Devletleri İzmir'in işgalini haklı göstermek için, Türklerin Batı Anadolu'da Rumlara karşı katliamlar düzenliği propagandasını yürütmüşlerdir. Halbuki İzmir ve yöresinin işgali sırasında Yunanlıların yaptığı saldırı ve zulümlere karşı hiçbir İtilaf Devleti tepkide bulunmamıştır. Buna rağmen Avrupa kamuoyunda Türklerden yana bir akım oluşmaya başladı. Bu yüzden Osmanlı Devleti'nin de isteği üzerine yüksek konsey İzmir ve yöresinin işgali sırasında Yunanlıların işledikleri cinayetlerin soruşturmasını yapmak için, Amerikalı Amiral Bristol başkanlığında İngiliz, Fransız ve İtalyan generallerinden kurulu bir soruşturma komisyonu oluşturuldu. Bu komisyon aşağıdaki raporu hazırladı:

1. Mütareke sırasında İzmir ilindeki Rumların durumu memnuniyet vericiydi.
2. olayın gerçek nedeni, din düşmanlığından kaynaklanmıştır. Yunanlılar bu durumun engellenmesi için hiçbir şey yapmamıştır. Olaylar ve işgaller "Haçlı Savaşı" niteliğine dönüşmüştür.

3. Olayların sorumluluğu Yunanlılara aittir.

4. Yunanistan'ın İzmir'deki yüksek sivil temsilcisinin İtilaf Devletlerinden izin almadan Aydın, Manisa ve Turgutlu'ya asker göndermesinden de Yunan hükümeti sorumludur.

5. İzmir ve yöresinin milliyet prensibine göre Yunanistan'a katılması söz konusu olamaz. Çünkü bu yerlerde Türk çoğunluğu hakimdir.

6. Yunan askerlerinin derhal geri çekilmesi ve yerlerine İtilaf kuvvetlerini göndermesi gerekir.

7. Menemen katliamından ve işgalden sonra Batı Anadolu'da yapılan öldürmelerin sorumluluğu Yunanlılara aittir.

Önemi: Böylece Türk Milli Mücadelesinin haklılığı ilk defa milletlerarası bir heyetçe ifade edilmiş oluyordu. İtilaf Devletleri bu raporu çıkarlarını zedelediğinden dikkate almadılar. Kuva-yı Milliye ise bu raporu mücadelesini haklı gösteren bir silah olarak kullandı. Rapor Türklerin haklılığını gösteren ilk uluslararası belge olarak önemlidir.

Kurtuluş Savaşı Öncesinde Kurulan Cemiyetler

Ülkemizin işgal edilmesi ve ulusumuzun bağımsızlığının kaybolması karşısında devlet üst yöneticileri, aydınlar, şehir ve kasabalarda ekonomik gücü elinde bulunduranların öncülüğünde Türk halkı milli bir uyanış süreci yaşadı. Kurtuluş çaresi arayanlar cemiyetler kurarak işgallere karşı bölgesel örgütlenmeye öncülük yaptılar.

KUVA-YI MİLLİYE HAREKETİ

Çeşitli bölgelerde meydana gelen direniş hareketlerini birleştirmekten doğan teşkilata Kuva-yı Milliye adı verilir. İçinde eli silah tutan her Türk vatandaşı ve ordu mensupları bulunuyordu. Ortam hazırlayan nedenler:

- Anadolu'nun işgal edilmesi,
- Osmanlı yönetiminin işgallere kayıtsız kalması, halkın can ve mal güvenliğini koruyamaması,
- Mondros'un tek taraflı uygulanması,

- Azınlıkların İtilaf Devletleri ile birlikte hareket etmesi,
- Yunanlıların İzmir'i işgali ve Anadolu'da ilerlemeleri.

Özellikleri:

- Bölgesel nitelik taşıyan halk kuvvetleridir,
- Düzenli ve disiplinli bir ordu özelliği göstermezler,
- Belli bir merkeze ve otoriteye bağlı değillerdir,
- Düzenli ordu kurulana dek gerekli zamanı kazandırdılar,
- İç ayaklanmaların bastırılmasında ve Yunan ilerleyişinin durdurulmasında etkili oldular,
- Türk Milletinin kurtuluş umudu ve azmini güçlendirerek, milli bilincin uyandırılmasını sağladılar,
- Türk köylerini Rum ve Ermeni çetelerinin baskılarından korudular.

MİLLİ MÜCADELEDE CEMİYETLER

1.Milli Mücadeleden Yana Olan Cemiyetler (Yararlı Cemiyetler)

Mondros Mütarekesinden sonra, Anadolu'nun yer yer işgallere uğraması ve bu işgallere karşı Osmanlı yönetiminin kayıtsız kalması sonucu, vatansever Türklerin tepkileriyle kuruldu. Yararlı cemiyetler genelde “ Müdafaa-i Hukuk” adıyla anılmışlardır. Cemiye isimlerinde ağırlıklı olarak Muhafaza(korunma), Müdafaa(savunma), Vatan kavramları kullanılmıştır.

- **Karakol Cemiyeti:** İstanbul'da kurulmuş olan ilk ve en önemli örgütlerdendir. İttihat ve Terakki Partisi'nin devamı niteliğinde asker- sivil üst düzey yöneticiler ve aydınlarca kuruldu. Bu cemiyet Milli Mücadeleyi maddi ve manevi bakımdan desteklemiş, özellikle Anadolu'ya silah, cephane ve önemli kişileri kaçırmıştır. İstanbul'da kurduğu savunma örgütüyle de masum halkı korumuştur. Ancak Müdafaa-i Hukuk örgütlenmesi dışında İttihatçı politikaları benimsediği için M. Kemal tarafından cemiyetin faaliyetlerine son verilmiştir. İstanbul'un işgalinden sonra cemiyetin bir çok üyesi Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele saflarında yer almıştır.
- **Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti:** Edirne'de Yunan istilası ve bölgedeki Mavri Mira cemiyetinin zararlı faaliyetlerine karşı direnmek amacıyla kurulmuştur.

Basın ve yayın yoluyla Doğu Trakya'nın Yunanistan'a bağlanmasını engellemeye çalışmıştır.

- **İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti:** Basın yoluyla Yunanlıların İzmir'i işgal etmesini engellemeye çalışmıştır. Ancak başarılı olamamıştır. İzmir'in işgalinden sonra **Redd-i İlhak** adını almış ve silahlı direniş başlatmıştır. Milli mücadeleye en büyük katkısı Batı Anadolu'da Yunan ilerleyişini yavaşlatmasıdır. Bu direniş düzenli ordunun kurulmasına da zaman kazandırmıştır. Balıkesir ve Alaşehir Kongrelerinin toplanmasını sağlamıştır. Batı Anadolu'da ulusal bağımsızlık fikrinin ve hareketinin doğması ve yayılmasında başlıca unsur oldu.

- **Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti:** Trabzon ve çevresinde faaliyet gösteren Pontuscu Rumlara karşı bölgenin haklarını korumak amacıyla kurulmuştur.

- **Şark (Doğu) Vilayetleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti:** Bu cemiyet doğudaki Ermeni faaliyetlerine karşı bölgenin haklarını savunmuştur. Aldığı kararlarla bölgeden göçü yasaklamış; dini, kültürel ve iktisadi faaliyetlere önem vermiştir. Milli mücadeleye en büyük katkısı Erzurum Kongresi'dir.

- **Kilikyalılar Cemiyeti:** Adana ve çevresini Fransız, Ermeni işgaline karşı savunmak amacıyla İstanbul'da kurulmuştur.

- **Milli Kongre Cemiyeti:** İstanbul'da kurulmuştur. Bütün milli cemiyetleri tek çatı altında toplamayı amaçlamış ve basın – yayın yoluyla milli davayı tüm dünyaya duyurmaya çalışmıştır.

- **Anadolu Kadınları Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti:** 5 Kasım 1919'da Sivas'ta kurulan bu cemiyet bütün gelişmeleri Anadolu'daki kadın cemiyetleri içinde en etkili olanıydı. Nitekim 28 Kasım 1919'da İstanbul Hükümetine çektiği telgrafta şunları belirtiyordu: "Erkeklerimizle bir safta mağlup vatanımızı, istiklalimizi, din ve namusumuzu korumak için her türlü fedakarlığa razıyız".

- **Kars Milli İslam Şurası:** Mondros Mütarekesinden sonra bölgedeki Ermeni ve Gürcü tehlikesine karşı kurulmuştur.

Milli Cemiyetlerin Genel Özellikleri:

1. Milli cemiyetler bölgesel nitelikli olmakla birlikte, bütün Anadolu'da ve Trakya'da Milli bağımsızlık ve Hürriyet mücadelesini gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Cemiyetlerde "Türklük" duygusu ön plandadır.

2. Cemiyetler yalnız bulundukları bölgeleri kurtarmak için kurulmuştur. Bu yüzden daha çok yerel özellikler göstermiştir. (Milli Kongre Cemiyeti hariç)
3. Genellikle basın ve yayın yoluyla mücadele etmişler, dünya kamuoyunu Türklerin yanına çekmeye çalışmışlardır.
4. Silahlı mücadelenin ön hazırlıklarını tamamlamışlardır.
5. Milli Cemiyetler; Sivas Kongresi'nde "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı ile birleştirilmiştir. (Böylece Kurtuluş Savaşı'nın tek elden yürütülmesi ve yönetilmesi sağlandı.)

Şekil 2. Mustafa Kemal, arkadaşları ve Türk milleti işgallere karşı direnişe hazırlanırken, 1919

2. Milli Varlığa Düşman Cemiyetler (Zararlı Cemiyetler)

- Türklerin Kurduğu Milli Varlığa Düşman Cemiyetler

Özellikleri: Saltanat ve Hilafet yanlısı olan bu cemiyetler, Osmanlı Devleti'nin varlığını sürdürebilmesi için mutlaka büyük devletlerin himayesi altına girmesi gerektiğini savundular. Genelde İtilaf Devletlerinin desteği ile hareket ettiler.

1. Sulh ve Selamet-i Osmaniye Fırkası: Ülkenin kurtuluşunu saltanat ve hükümet makamlarına bağlı kalmakta aramıştır. Direnişe geçmeyi yararsız görmüştür. Milli Mücadeleye karşı çıkmıştır.

2. Teali İslam Cemiyeti: Kurtuluşu halifelik makamının emirlerine sıkı sıkıya uymakta ve İslami kuralların yaşatılmasında aramıştır. Hürriyet ve İtilaf fırkasını desteklemek suretiyle cemiyet Milli Mücadeleye karşı tavır sergilemiştir.

3. Kürt Teali Cemiyeti: 1918 yılında kurulan bu cemiyet Wilson'un azınlık ilkesine dayanarak Güneydoğu Anadolu'da bağımsız bir Kürt devleti kurmayı amaçlamıştır. Kürt halkının bağımsızlığı ve bağımsız bir Kürdistan kurulması fikrini İngilizler Kürt aşiretlerine aşılayarak ayaklanmalarını sağladılar.

Bununla birlikte, vatansever bazı Kürt aşiretleri İngilizlerin yaptıkları propagandalardan rahatsız olmuşlar ve bu tür faaliyetlere fazla ilgi göstermemişlerdir.

4. Wilson İlkeleri Cemiyeti: ABD ile ilişkilerin geliştirilmesini savunmuş ve çareyi ABD mandasında (himayesinde) aramıştır. Bu cemiyet mensupları; " Amerika'nın sınırlarının Osmanlı'dan çok uzak olduğunu, şimdiye kadar bu ülkenin himayesine giren devletlerin huzur ve refaha kavuştukları" görüşünü savunmaktaydılar. Ancak Milli Mücadele döneminde Amerika'nın Ermeni yanlısı bir siyaset takip etmesi üzerine cemiyet üyelerinden bazıları(mesela Halide Edip gibi), Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele kadrosu içinde yer aldılar. Amerikan mandası meselesi Erzurum ve Sivas Kongrelerinde tartışıldı ve tamamen reddedildi.

5. İngiliz Muhipler (Sevenler) Cemiyeti: İngilizlerle olan dostluğun pekiştirilmesini savunmuş ve kurtuluşu İngiliz mandasında görmüştür. Cemiyetin Türkiye'de ki başlıca amacı İngilizler lehinde bir hava yaratarak Amerikan mandasına karşı İngiliz mandasını kabul ettirmek, ülke içinde isyan ve ihtilaller çıkararak Milli bilinci yok etmek ve bu sayede Anadolu'ya müdahaleyi kolaylaştırmaktır. Kurucuları arasında Damat Ferit Paşa da yer almıştır.

6. Hürriyet ve İtilaf Fırkası: II. Meşrutiyet döneminde açılan ve bir süre sonra kapatılan bu parti mütareke döneminde yeniden faaliyet geçti. İngiliz taraftarı olan bu parti Kuva-yi Milliye ve batılılaşma hareketlerine karşı bir politika izlemiş, İslamcılık ve Osmanlıcılık görüşünü savunmuştur.

- Azınlıkların Kurduğu Milli Varlığa Düşman Cemiyetler

Özellikleri: Osmanlı Devleti içinde karışıklık çıkararak, Mondros'un 7. Maddesinin uygulanmasına ortam hazırlamak ve bulundukları bölgelerin işgalini kolaylaştırmak amacıyla kuruldular.

1. Mavri Mira: İngilizlerden de yardım alan bu cemiyetin amacı Bizans'ı yeniden canlandırmak ve Yunanistan'ın Batı Anadolu'daki işgallerine yardımcı olmaktır. Doğrudan Yunan Başbakanından direktif alan bu cemiyet, Rumların silahlandırılmasında ve eylemlerinde büyük rol oynadı.

Mavri Miranın alt kolları şunlardır: Göçmen Komisyonu, İzci Kuruluşları, Yunan Kızılhaçı, Etnik-i Eterya ve Fener Rum Patrikhanesi (Genel Organizatör).

2. Pontus Rum Cemiyeti: Başta Trabzon olmak üzere Doğu Karadeniz'de eski Pontus Rum İmparatorluğu'nu yeniden kurmayı amaçlamıştır. (Rize'den İstanbul Boğazı'na kadar olan topraklarda bir Pontus Devleti kurmak)

3. Hınçak, Taşnak, Sütyun: Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermenistan devleti kurmayı amaçlamışlardır. Ermeni Patriği Zaven Efendi bağımsız bir Ermeni Devleti kurmak amacıyla Rum Patrikhanesi ve galip devletlerle yakın bir ilişki içine girdi.

4. Makabi, Alyans İsrailit: Filistin'de kurulması düşünülen İsrail devletine ekonomik yönden yardım toplanması amaçlanmıştır. Bu cemiyetin Anadolu'dan herhangi bir toprak talebi olmamıştır. Avrupa'da yaşayan Yahudilere göre Türkiye Yahudileri o dönemin koşullarında daha özgür ve rahat bir hayat sürmekteydiler.